

ПАРТИЙ ЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия организациясы четпестерге эптежиң болбас

Колхозтук партия организациясы көдөз ажил-агый артелинин баштаар чериң ажилын контролдаар эргелиг. Улуг-Хем районда Калинин аты колхозтук партия организациясы (секретары эш Лопсан) ол хүлээлгезин багай күүседип турар. Колхозтук ажил-агыйында улуг четпестернин дугайында партия организациясы база харысалгалыг болурун ол утупкан.

Ону чүнү-биле тайылбырлап болурул? Партия организациясы колхозчулар ортузуңа политика кижииздиң ажилдары денди кошкандып, колхозтук бұдүрүлгө планын күүседирине, күш-ажылды сагыла-чүрүмүн быгылаарынча, социалистиг чарышты калбартырыпче колхозчуларны эки мобилизаставан турар. Агитколлективтиң ажилы шуут чорувастаан. Оң удуртукчузу эш Лопсан «бистиң 20 агитаторларымыс колхоз бұдүрүлгезиниң участоктарында бар» деп чугаалап орап, а-херек кырында хун-орунуң дириг агитатор-массалыг ажилдары чорудуп турар агитатор кайда-даа көзүлбөс. Ол чүгө мыдыгыл дээрге, партия организациясы агитаторларның данзын ача-ла саазын кырында бижиң кааш, оң соонда олорга кандыг-даа удуртулганы хандыробаң, оларның ажилында-даа контролдааваң. Көсү агитацияны неперетпези. «Шалып-чыдеп хана солун чыл эгезинден бээр чүгө чангыс удаа шынар чок үнгө. Агитаторларны эки шилвезиң. Ылангы агитатор Буру-Саава ол ажалга бичи-даа сонуургад чок, денди чалгааларның бирээзи болуп турар.

Партия организациясы колхозтук комсомол, херезженер организацияларынын ролон көдүрбөс, көдөз ителгениңизге даянып ажилдавайн келген. Парторганизация бюрозунуң кежигүннери боттарның аразыңа айылдың хуваалдазын тургуспаан. Чогаатынын турар ажил планнары амыдыралга боттанмайн келген. Бүдүрүлгө участоктарында партбөлүктөриниң ажилыңа кандыг-даа практиктиг дуза көргүспөң. «Ажылга дузалажыңар» деп ниити негелде оларның чоғом канчаар ажилдаарыңа өөредиг болбай турар. Четпестерниң шүгүмчүлели болгаш бот-шүгүмчүлели кошкак тургустунган.

Ол бүгү болза, партия организациясынын кижизидиңчи болгаш организацик ролон кудулаткан. Оң түнелинде колхозтук баштаар чериң, бригадаларның, фермаларның ажилында улуг четпестер бар апарган.

Колхоз бо чылдын чаксы тарылганын планни сан талазы-биле күүсетсе-даа, а тарылганын шынары багай болган. Колхоз тудуунуң темпини денди оожум. Бо чылын тутса чогуру 10 чуртталга бакынарындан чүгө 4 бакынарның ханалары туугунган. Мал кажаларынын тудууңа ам-даа эгелеп кирбээн. Уруглар яслизиниң эртен чылын ханазы тургустунган бакыны ам урелип эгелээ. Колхозтук баштаар чери тууду бригаданын ажилчыларын четчелеп тургуспаан. Херезженер колхоз бұдүрүлгезинде киришпей турар. Амгы үедө 71 колхозчулар күшүнүнү минимумун күүсетпей турар.

Колхозчу кадрларның белеткел, шилвези, кижизидилгезин багай тургустунган. Эртен чылдың күзүнүдө көдөз ажил-агый школаларыңа чангыс-даа кижичоруптаан. Бригадирлер үргүлчү солчуп келген. Эртен чылдан бээр тууду бригадиринең 3 кижичоруп ажилдаан.

Мал ажилында улуг четпестер бар. Шээр малдың кодуур аары-биле демисел багай чорутунган. Кодуур малдарны чуур херексел ам-даа белеткегиниң. Мал кадарчыларының ажилга харысалгалын бедитпези. Бо чылдын чанында 125 баш бола болгаш шээр малдан колхоз когаараан, ылангы 8 бызааларын, 6 хана оолдарын, 5 кулунну бөрү чип каан. Чылыг кадарчызы эш Мекпероолдуң каладындан майның 27-де 2 кулунну бөрү чезиң. Малчынарның чуртталгазыңа колхозтук баштаар чери сагыш салбаан.

Көдөз ажил-агыйның тускай эртемнигири-биле ажил багай тургустунган. Мал эмчизи эш Антонов үргүлчү арагалан келген болгаш ажилга харысалгалыг болуп чоруун чирдирген.

Малчың Чамгар, тудуужулар Серенмаа, Енда, хову бригадасында Анай-оол олар ышкаш өске-даа мурнакчы колхозчулар хей. Оларның ажилынын дуржулганы бүгү колхозчуларга неперетинмей келген.

Колхозтук баштаар чериң ажилыңа партия кижииздиң болгаш удуртулганың шак мыдыг кошкан ажилга алган, колхоз даргасы эш Чаш-оол колхозтук удуртулганың боудуң төрөдлерин кирип ал турганы илдерээ. Ынды өг-бүлө, дөргүлөрөл тырттыжар чорук баштаар чериң ажилыңа шүгүмчүлели болгаш бот-шүгүмчүлели калбартырыңа шаптыктыг болуп келген.

Мындыг четпестерге СЭКП-ниң Улуг-Хем райкому амгы чаа үе-байдалдарда канча-даа эптежиң болбас ужурулг.

М. БАГАЛДАЙ.

Малчынар ортузуңа партижий ажил

агитас-массалыг ажилдык байдалыңа дугайында түнелди үндүрүп, агитаторларны, партбөлүктөриниң мурунга практиктиг сорулгаларың тургустунган. Парторганизация боудуң инициативасы-биле малчынарның хуралын 2 удаа чымдырган, СЭКП ТҚ-ның сентябрь болгаш февраль-март пленумнарынын шийтирлерин пропагандалаар ажилды чорутушаан, оң амыдыралга боттангаларын багай эвес организастаан.

Оң түнелинде колхоз бо чылын

ЭКИ АЖЫЛДЫГ ХАНА СОЛУНУ

Барың-Хемчик районун Аянгы-тада «ВЛКСМ 30 чылы» колхозуң «Сууржууга» деп хана солунуң элчеглиг дугаалары ай санында ла бедик идеялыг денелге үнүп турар.

Оң редактору эш Калгак-Хорлуу оң партияны даалганы сонуургалды-биле күүседип, хана солуну долгандыр активти эки организастаан. Ычангаш хана солунуң эл-

чеглиг дугаар бүрүзү бижикчилерниң хей-хей материалдары-биле солун болгаш чараш каасталгаларыг үнүп келген.

Ол хана солун четпестерниң шүгүмчүлели болгаш бот-шүгүмчүлели күштелдирген. Колхоз бұдүрүлгезинге багай кирип турар дугайында эштер Данзын, Бады-Очур, Седип олар ажаа чили-биле шүгүмчүлелеринер. Олар ол шүгүмчүлелте

миннип, ам эки ажилдап турар апарган.

Мурнакчыларың деткири хана солунуң чутула сорулгалы дээрзин эш Калгак-Хорлуу эки билер. Ычангаш колхозтук суралгы хойжуу эш Каячылайын, тудугда болгаш хову ажилында Седен, Чадмаа, Эктеэ оларның ажилынын дуржулганы хана солуга бижээ.

К. БОРАНАЙ.

Эрзин районда парлалга тарыдылгасы

СЭКП-ниң Эрзин райкому болгаш партия эге организациялары райоңа парлалга тарыдылганы бо чылың эки организастаан. Солуннар чагылганың райоңа берлинген планы бүрүң-биле ажил күүсетинген. Өреге бүрүзү 1—4 чедир чагылгалыг. Коммунист бүрүзүңде «Шың» азы «Тувинская правда» бар. «Агитаторуң блокнотуң» бүгү агитаторлар чагыткан. Чагылгаларың 30 хуузу алды ай хууза турган. Оларның хуузазын узадып, немелде чагылгаларны база организастаан.

Чагылгаларга солуннары болгаш журналдары дурген чедирин күштелдирген. Элчеглиг дугаарлар бүрүзү «Чаа орук», «Сталиничи орук» колхозтарда эне дурген чедип турар. Ол колхозтарның партия организацияларының секретарлары эштер Мурзат, Борбак-оол олар солун тарыдыкчыларыңа коммунисттерни, комсомолчулары болгаш колхозчу активти таарыштыр тургускан.

«Сталиничи орук» колхозтук почтачызы коммунист Серзинмаа районун харылаа конторазы биле колхоз аразыңа неделяда 3—4 каттап чоруп турар. Колхозтук баштаар чери ажаа 2 агыты тускайлап берген. Солуннары, журналдары болгаш чоннуң чагаалары колхоз бұдүрүлгезиниң бригадаларыңа, мал ажилының фермаларыңа колхозчу актыв болгаш агитаторлар садала чок чедир турарлар. А чоктоз төүңгө почтачы эш Серзинмаа бола тарыдып турар. «Чаа орук» колхозтук почтачызы эш Араптан харылааның база бир активчи болу берген. Харылааның район конторазы оң эки ажилы демделеп, каш-даа удаа шаңаан.

Ынчалза-даа районнуң харылаа конторазының ажилында улуг четпестер бар. Ылангы «Кызыл сымды» колхозтук библиотеказының чагыткан солуннары болгаш журналдары январьның дургузунда бербээ. Ол-ла колхозта 13 чагыкчыларга «Агитаторуң блокнотуң» чедир чорудуп берейн турганы илдерээ. «Коммунизмче орук» колхозта 3 чагыкчылар боттарының чагыткан солуннары чыл эгезинден бээр албааны илдерээ. Почта тарыдылганы мындыг четпестерни болдурбас ужурулг.

Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Ийги курче шилчөөннер

Кызылда Күруңеңиң башкы институдуң тыва дыл болгаш литература салбарының бирги курсу баштайгы өөредилге чылын дооскаш, ийги курсче шилчези.

Бистиң салбарга 18 студенттер турган. Оң иштиңде А. Алдын-оол, С. Сюрюн-оол, Н. Кунчун, Сапогова, Салчак олар өөриниң турар эртемнери чүгө «5» демделерге дужаап, өөредилгени мурнакчылары болганнар.

Г. БАЛЧИР.

БҮДҮРҮЛГЕ ПЛАНЫН КҮҮСЕДИРИ—ХООЙЛУ БОЛУР Алгы заводунда

Областың чурт үлетпүрүнүң Кызылда алгы болгаш кидис идик кыдыр заводу областа кидис идик талазы-биле херекелдин үштүң бир хуузу хандырып турар, оң продукция үндүрери бо чылың 60 хуу көүдээр. Чылдың баштайгы 5 айларында завод 188 муң рубль орулгалыг болган. Алды-ла айларны дургузуңа безин завод 13 муң ажилы эш кидис идиктерни бұдүрүп үндүргөн, ол болза, бұдүн 1953 чылда кылдыңыңан чонга муң ажилы эш кидис идиктерни хөйүң берген азы чартык чылда планыңдан ажилы 50 муң хире рубльдиң продукцияны бұдүргөн.

Завод амгы үеде бұдүрүлгени калбартырыңа, септелге ажилдарыңа чутула кичээңгейи салып турар. Чүгө алгы цехин чартырыңа безин 200 муң рубль чарыгдатыңар. Коллектив боудуң күжү-биле 120 киловатт күчүлүг чаа электри станция кылып эгелээ, ону ажилгалар киргизген үеде заводка электри күжү чедиппестээр чорук болбас болгаш киловатт шак бүрүзүнүн бот-үнези 2 каттап чингээр.

Чылдың баштайгы чартында безин завод чамдык чартылгаларыңа, дерилгелериңиң түнелинде 80 ажил дөргөлчүн метр бұдүрүкчү шөлү немел, ында: дук арылаарыңың—1, өөриниң—2, артыңчылар каттап кылырыңың—1 чаа машиналар тургускан. Чүгө ол машиналар-биле безин заводтук бұдүрүкчү күжү мурундагызыңдан 7 каттап эске болгаш чылда 10 муң рубльдиң каминалгалыг болуп. Артыңчыларын бүрүн ажиллааныңдан чүгө сөөлү ийи айларда безин завод оон 300 килограмм кидистерни бұдүрүп үндүр аргалыг болган.

Бұдүрүлгениң ченсеплеп, чаа техниканы тургузарыңа ак-сеткилдин илереткен, улам чүткүлдүг ажилдап турар механик эш Сипкиңге дирекция чери 1300 рубльдиң акша шаңналы тывыскаң. Огаренко, Фридриков, Хурекпен, Престенский олар оналдалары ай санында доктаамал ажил күүседип, анык ажилчынарга дуржулганың дамыдып турар.

В. НАТАЛЬИН.

Планы күүсетпейн турар

Биң-Хемниң райүлетпүр комбинаты бұдүрүлгө планын сан-даа, шынар-даа талазы-биле багай күүседип турар. Ол дугайың бо чылдың баштайгы беш айларында ажилдык практикасы көргүскөн.

Улетпүр комбинаты продукцияны ниити планың чүгө 73,5 хуу күүсеткен болгаш чоннуң калбак херекелениң 177 муң рубльдиң барааның чедир бербээ, азы комбинаттың барааның продукциясы эртен чылдың ол үнеңге дендээрге 6,8 хуу кудулаан. Эргилде хөрөңгизин планда көрдүңгениңден 106 муң рубль эвээш болуп турар. Бот үнеңи бирги кварталда 5 хуу чингедир сорулгалыг тургаш, харын 0,8 хуу улгаттырган. Комбинаттың орулгалы эвээжээн. Ам 92 муң рубльдиң белен продукциясы бар. Ону ажил черде салып кааны-биле шынары баксырап чыдар.

Тууйбу кыдыр четпестерин сезонга белеткели багай болган. Оң септелгези кылдымаан. Кылдыңан хей тууйбу урелип чыдар. Майда 131 муң кезек тууйбу кыдыр тургаш, чүгө 2 муңну кылган. Хүнде 8000 кезек тууйбу кыдыр тургаш, оң 50 хуузу безин күүседип шыдавайн турар. Ынч белеткелениң планы күүсетинмей келген. Мындыг четпестерниң түнелинде, комбинат майның бұдүрүлгө планың чүгө 46,5 хуу күүсеткен.

Бұдүрүлгө планының шак ынчаар күүсетинмей турарыңың ужуру чүдө? Ол дээрге, үлетпүр комбинатында күш-ажылды багай организаста-

таанында болгаш хөрөңгилерни чөптү ажилдавайн турарыңа болуп. Комбинаттың дирекциясы, партия, профком организациялары социалистиг чарышты калбарты талазы биле бұдүрүлгө активниге даянып ажилдавайн турарлар. Директор эш Хомяков, парторганизация секретары эш Бесналова ажилчынардаң ооруз ажилдап, мурунакчыларның хемезин тооп көрбөй келгенер.

Олар ажилчынарның материалды болгаш культурулгө негелдеринге сагыш салбайн турар. Сөөлү үеде ажилчынар ортузуңа агитас-массалыг ажил денди кошкы берген. Бұдүрүлгениң хана солуну чыл эгезинден бээр чүгө 2 удаа үнгө. Мурнакчыларың мергежилин бедидер дуржулганың непередир ажил чорутумаан. Ычангаш сөөлү ийи чылдар иштиңде чангыс-даа ажилчың өрү разряд чедип албаан болуп турар.

Комбинаттың болгаш оң тус-тус чедириниң бұдүрүлгө чөвүлел хуралдары болбайн турар. Ында комсомол организациясы ам шуут ажилдавайн турар. Комбинатта партияны политиктиг болгаш организастыг ажилдык мыдыг четпестеринге СЭКП-ниң Биң-Хем райкомунун ачаа-ла эптежиң олурары канчал-даа таарышпас. СЭКП райкому болгаш райкүүскөм үлетпүр бұдүрүлгезиниң ажилының ханазыңа кирип ажилдаары, комбинат бо чылдың бұдүрүлгө планын ыяавыла күүседирин хандыраы чутула.

О. ТЫРТЫК.

Армян ССР-ниң павильону

Бүгү-эвилелдин көдөз ажил-агый делгелгезинде Совет Арменияның павильону төп шалде акы-думма республикаларың—Грузия биле Азербайджаның ийи павильонуң аразында туруп турар.

Проектиниң авторлары ССР-ниң Архитектура академиязының чигине кежигүну К. Алабян биле Армян ССР-ниң Архитектура академиязының чигине кежигүну С. Сафарян бооп турар бо павильон армян национал архитектурамың эң эки чачылдуу эилереткен боудуң хевирледи-биле кичээңгейи боудунча хаара тудуп турар. Павильонуң каастарыңа республиканың дагыларын да тып ап турар үнегиң туду матеиалдары херекелтиген. Калагераның чараш маны-дажы бакының даштыгы талаларын хевирлээринге кирген, кончук улуг-улуг сонгаларың хулдер ханакарактары армяның трахит деп өңүр дажы-биле даажылгатынган. Хажмы таланы дургаар дорт чөпкүр шиштегер теректери Арменианың үнүш аймаыңа таарыштыр чөпкөк акациялар-биле аралаштыр улашкак омуртуулаан. Павильонга кожа чыдар участка ажил черде олурткан виноградты сыптар, персиктиг, абрикостуг, черешиялыг, айвалыг болгаш өске-даа ныштар тергини эки үңүлөп келген.

Көрүкчүлөрге эгелеп кирериниң, виноград ажилының, үнүштүн, мал ажилының болгаш чымистиң беш залын белеткээр—деп, павильонуң директору М. Амиев чугаалап турар. Оларга салган экспонаттар болза, бо дагылы биче чурттуң чүгө көдөз ажил-агыйның чечектелиңиникиниң херезини болбас чүе. Олар даштыкы эжелекчелерге түс-чүс чылдарда мөлчүдүп чороан, шаанда

хааның Россияның чартык колония кылды булдуу чороан Армениа, ажаа бүгү делегейиң империализминин агентуразы — контрреволюционер дашнактар—баш билит турган чылдарда бурун хоозураарыңа четкен. Армениа чүгө Совет эрге-чагырга үнеңде тайбыңы болгаш национал чартылганың аргазын алган дээрзин бүзүрелдин-биле көргүзүп бээрлер. Армян улус Совет эрге-чагырганың чылдарында боудуң экономиказынын, культуразынын, уран-чүүүлүн хөгжүлдээниң кайгы хире улуг-улуг чедипкинин чедип алганың чугаалап турар экспонат бүрүзү-ле, чургагай бүрүзү-ле ону херечилеп турар.

Эге зал бо. Мында хей саның материалдар чымдып калган түреңи чурттан Совет эрге-чагырганың чылдарында Коммунистг партияның удуртулгасы-биле Армениа индустриалдыг-колхозчу республикаже канчаар хуулуп киргениңе холбашкан.

Ам Арменианың улус ажил-агыйын продукцияны бұдүрүп үндүрүшкүнү 1913 чылдың көргүлгүлериң 13 каттап ашкан. Улетпүр бұдүрүлгелериниң продукцияны бот-дендизи ол-ла үеде 23,9 хуулдан 80 хууга чедир өскөн. Республикада үлетпүрүнүң чаа адырларын—металлургияның, химияны, туду матеиалдарының болгаш өске-даа адырларын тургускан, үлетпүрүнүң чик, консерви, талкы, винно-коньяк ышкы адырлары аажок өскөн. Республиканың көдөз ажил-агыйы таныттымас кылдыр өскерилген. Арменианың шынааларында болгаш даг эдектеринде—оң шөлдеринде 700 колхозтар, 30 совхозтар бар, 85 машина-трактор болгаш машиналыг ажилының станцияларының кү-

чүлүг техникасы ажилдап турар. Ол—муң-муң тракторлар, комбайнар, нарын молотилкалар, трактор селяклары-дыр. Электроэнергияны агымнары көдөз ажил-агыйның ажил-ишчилеринге дузалажып чедип берген. Көдөз гидроэлектростанцияларың дүрген тудуунуң дузасы-биле республиканың бүгү колхозтарыңа электричидери дүрген доостур (ам соң көдөз ажил-агый артелидериниң 80 хуузу электри энергиязын боудуң бұдүрүлгө болгаш амыдырал херекелдеринге ажиллап турар).

Арменианың көдөз ажил-агыйның хөгжүлдээниң бир дугаар чутула негелде болза, сугарылга системаның өстүрери болуп. Хүнге хаарткан муң-муң гектар черлер ам аржааның чагаай шыкты алган. Сталин атыг канал, Нижне-Зангинскиниң каналының 1-ги ээлчээ, Октемберянкыниң болгаш өске-даа хей-хей каналдар тургустунган. Талинскиниң, Нижне-Зангинскиниң каналының 2-ги ээлчээ болгаш өске-даа каналдарын тудуп турар.

Эге залдың көргүзүгү делгелери революция мурунда чонунуң 90 хуузу бижиң, номчуп билбес, чангыс-даа дээди өөредилге чери чок чороан Армениа ам шупту бижиктиг чурт апарганың, 18 дээди өөредилге черлертиг, 44 техникумуңуң, 35 эртем-инчилиел институту болгаш лабораторияларды, эртемнер академиялыг болу бергениң чугаалап бээр.

Өске залдарга көрүкчүлөр Арменианың көдөз ажил-агыйның хей саның адырлары канчаар сайзырап турары-биле таныжарлар. Виноградты республиканың 237 колхозтарыңда болгаш совхозтарыңда өстүрүп турар. Совет эрге-чагырганың чылдарында виноградчытерниң шөлү мында дорт чыгы каттап

улгаткан болгаш 18 муң гектар чеккен. Аракса хемини эриңде турар 1939—1941 чылдарың делгелгезиниң кирижкизи Париж Коммуназы атыг колхозка улуг делгер чери холбашкан. Эртен чылын ол артелиңиң кежигүнери 305 га шөлдүң гектар санындан-на 95 центнер винограды чыгып делгер. Делгелгеде ажаа орулгалыг сөөлү 12 чылда үштен чеди миллион рубль чедир өскөн, ол мурнакчы колхозтук дуржулганы көргүзүп салган.

Армян ССР-ниң Алым-чөм барааның үлетпүрүнүң министерствоузуңа виноград-вино кыдыр «Арагат» деп трестинге холбашкан материалдар дыка солун. Оң заводтарында чүгө Совет Эвилелдинге эвес, харын оон дашкаар-даа алдаржаан коньяктары болгаш винолары ажилдап кылып турар.

Үнүш ажилынын залында 1929 чылда-ла организастаан, республикада мурнакчыларның бирээзи—Октемберянкы районун үлегер-чижекити МТС-ниң ажилдарыңа холбашкан делгер дыка улуг чери ээлеп турар. Ол ам сугаттыг тарып болуп ниити шөлү 4771 гектар болгаш 1020 гектар сад, виноградчытыг улгаттыр каттыштырган 5 көдөз ажил-агый артелидерин хандырып турар.

Материаллар хөвөң ажилының хөгжүлдээниң дугайың көргүзүп турар. Хөвениң республикада Арапаттың чараш шынаазында турар 80 колхозтар чедипкиниң өстүрүп турарлар. Хөвениң чагаай дүждүн өстүрериниң талазы-биле дыка улуг чедипкиниң делгелде келген Октемберянкы районун Ордженкильде атыг колхозу чедип алган. Оң ниити шөлү 400 гектар плантацияларның гектар санындан 31 центнерден хей хөвениң чыл бүрүде чымап ал турар.

Республиканың 275 колхозтары, эң шынарлыг талкыны өстүрүшпаан, талкы ажилы хөгжүдүп турарлар. 1953 чылда дужааган талкызы дээш

колхозтар күрүңенен 75 миллион рубль, 4.365 тонна кызылтас, чүс-чүс тонна чигир алганынар. Манаа көрүкчүлөр Далалагаз дааның муруну талазында далай деңизден 1100 метр бедик черде турар Азизбеков районда Калинин атыг колхозтук талкы кыдыкчыларының ажилдарынын дуржулгалы-биле таныжып ап болуп.

Революция мурунда Армениа боду чигир кылбайн турган. Ам мында, Амамуру суурда, чигир заводу ажилдап турар. Долгандыр турар колхозтар заводту чиг-эт-биле хандырып турар. Чкалов атыг көдөз ажил-агый артели ам чигир сөөклязының дүждүн гектардан-на ортумаа-биле 473 центнерни алган.

Дыка улуг чедипкини армян малчынар чедип алган. Республиканың колхоз бүрүзү-ле хей баш санын мыйыстыг бола болгаш сонмак малды 4—5 мал фермаларыг. Чедипкини павильонда көргүскөн Арменианың совхозтары болгаш колхозтары (Шаумян атыг районун колхозтары, Лориниң үрелиг мал өстүрер совхозу болгаш өске-даа) улуг чедипкини чогум-на мал ажилыңа быжыг чөм сууру тургусканының дузасы-биле чедип алганынар.

Байлак хевирлээн делгелерниң бирээзи бо-дур. Ол ух чериң мал уксаазың сайзыралды-биле ам 20 чыл ажилдап турар Степановоңуң мыйыстыг бола малды күрүне рассалдыңгыне холбашкан. Ол рассалдыңгы ажилдакчылары мал ажилынын институтуңа ажилдакчылары-биле, Лориниң үрелиг мал өстүрер совхозуңуң болгаш өске-лаа элзэн хей колхозтарының мурнакчы малчынарны-биле кадм лориниң дээр малды чаа уксаалыг бөлүүн чыл үндүргөн. Ол бөлүк хей сүтү-биле ылгалып турар. Ажаа хамааржыр инектер чылда ортумаа-биле 2500 килограмм хире сүт берип, турар, а чамдык колхозтарың чал фермаларында оларның сүтү 4 муң килограмм чедип турар.

Республиканың 206 колхозтарының ажилдап турары торгу ажилынын талазы-биле эвээш эвес материалдары кириген. Торгу ажалы колхоз бюджетинде улуг орулгалыг болуп турар.

Армян ССР-ниң үнүш аймаыңа кончук улуг байлаа-биле көрүкчүлөр чимис залыңа таныжарлар. Оң залды хей саның экспонаттары 2 муң метр чедип турар бедикте республиканың дагылы районнарында сад ажилының канчаар хөгжүп турарын, колхоз бұдүрүлгезинде чаа субтропик культуралар—миндал, нижир, айва, маслина болгаш өскөлөр-лаа— канчаар непереп турарын чугаалап бешип турар.

Мегри суурда колхозтук садчыларының өстүрүп турары персиктерин үнегиң сортуң көрүкчүлөр көөрлөр «Салами» сортуң идиң персигиниң бирээзиниң-не деңизи 750—900 грамм чедип турар. Садтың гектар бурузунден колхозчулар чимистин шыламык дүждүн 100—120 центнери чым ап турарлар.

Арменианың консервизи бүгү чуртка алдаржыан—варенье, компот ногаа консервирери, маринадтар. Ол продукцияны хереклекчилерни бедик үнезиң ап турар хей саның үлегерлери павильонда 5 улуг консерв заводун

РАЙОН СИГЕН КЕЗИЛДЕЗИНГЕ БЕЛЕН ЭВЕС

Тес-Хем районунун көдээ ажил-агыйының кол алдыры—нигинин мал ажылы болур. Мал ажылы хөгжүлүрде, оң продуктулуун бедидерде анаа быжык чөм сууну тургузуп тургаш, ол улуг болгаш харысалгалык сорулганы күүседип шыдавас деп чүве районунун партия, совет удуртукчуларынга билдирет. Ындыг тубу же, район сизген кезилдезинин белеткелини июнь үжүнге чедир бүрүн дооспаан.

Районуну колхозтарында сизген кезер 62 машиналардан чүгө 32-зи септелген болгаш районда МТС сизген кезилдезинге кончук багай белеткешип турар. МТС-те сизген кезер 9 жолу машиналарын чүгө 6-ы белен. Ынчаарга боду чоруп сизген кестирер бир машина мынчага чедир септегинен. Балгазын МТС-тен алыр сизген кезер жолу машиналарын албаан.

Районда Калинин аттыг көдээ ажил-агый артели (даргазы эш Шембул) сизген кезилдезинин белеткелини чүгө чоруткан. Ол колхоз сизген кезер 12 машиналарын, 6 дырбааштарын болгаш үркөк чөпөк-херекселдерин септеп алган болгаш сизген кезер үш бөлүктү 80 гжи составтыг организастан. Ындыг-даа болза, ниинин чеменнигинин колхоз организастанааны чөт-с.

Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Захаров) сизген кезилдезинин белеткелин чугулага көрбээни-биле сеп-

тээн машиналарын болгаш херекселдерини шынары кедергей хөй чөтөстөрлү болган. Ол колхозта сизген кезер бригаданы организастанаан, бригаданың ажилчынын планын тургуспаан болгаш хол кадыры-биле сизген кезерин чедир үнелеейяй турар.

Малдын продуктулуун бедидеринге шыктыг чөм—силос салмышкынын белеткелин, ылаңгыя силос отгарларын казып белеткээр, эрги отгарларын септээр ажылды районунуң чангыс-даа колхозу чорутпаан. Сизген кезилдезинин үзүндө ол отгарларын казырыга хөй санныг колхозчуларнын күжүн чартыктыр чорукка таварыштырып турар. Бо талазы-биле Самагалдай МТС-тин тускай эртемнигери колхозтарга, малчынарга практиктиг дузаламачыны чедирбей турарын айттыр херек.

Ам колхозтарын сизген шөлдеринде сизгенери дүрген кезер үези. Ындыг тубу же, чамдык колхозтар удуртукчулары сизгени кезип кирерин ам-даа эрте дээр хөөннерин илеретип турар. Ол окта шын эвес бодал-биле шыңгыт демиселди чорутулушаан, сизген кезилдезинге чогуур өйүндө кирген, ол ажылды тараа ажаап алышкыныга чедир дооскан турары дээр күженишкенин айылдаары районунуң партия, совет органинарнын болгаш МТС-тин, колхозтар баштар чөрлеринин соңгарлашып болбас сорулгазы болур.

А. БИЧИЖИК.

Септелгени саадатнан

ЧАДААНА (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районунуң Чадаана МТС-зи (директору эш Долбин) мал ажылы улам ынай хөгжүдөр хөмчөгелер талазы-биле партиянын болгаш чазактын шийтирлерин боттандыраарына, ылаңгыя чагыт сизген кезилдезинин белеткели ажылдарынче районунуң колхозтары башкарып, оларнын ажылына безин дузалашаан. Оон туржук боду чоруп сизген кезер 2 машиналарын, трактор-биле септертү сизген кезер машиназын, сизген бөлдүрер дырбааштарын, база силос кезип салыр 2 машиналарын болгаш өске-даа машина, чөпөк-херекселдерин июньнун төңчүзүгө чедир септелге кирбээ.

МТС-тиң механиги эш Воронков сизген кезер машиналарын септелгезин дүргөдөдир төлээде, септечки-

лерин күжүн улгаттырып, оларга чаа күш нөмээр дугайында айтырыгын МТС-тиң директору эш Долбинге хөй удаа тургузуп келген. Кудуку ажилдакчыларын үнүн, оларнын негелдезин эш Долбин херекке албааннан септелгеде чүгө 3 кизи айылдап турар. Бир эвес септелге ажылдарына чаа күштү немесес болза, районунуң колхозтарына кезип, саараттап бээр дээр сизгенин болгаш 1500 тонна силонуңуң керезин МТС чогуур өйүндө күүседип шыдавас.

Ол байдалдан чайлап, сизген кезилдезин чогуур өйүндө бедик шынарлар доозар дээр, септегенин тубу машина, чөпөк-херекселдерин септелгезинче күштү дарый немеп, ол талазы-биле боттут хөмчөгелерин алыры негетинин турар.

Өкүстөр лагеринде

Бажың-Алаак суунуң чоогунда, тоолда чүве дег кайгамчыктыг чараш, чаягаар бүткен бойдус чурумалдыг арыгда Чөөн-Хемчик районунуң улус өөредилге килдизинден организастан өкүс уругларын лагери туруп турар. Ында 90 ажыг уруглар бар, олар келир өөредилге чылы эгелеге чедир аңаа дыштанырлар.

Чүүл-бүрү ногаан үнүштерге, язы-бүрү өнүг чөкөктерге хээлетинген, суук-судук үңгүлүү диттарга, хэдичарга болгаш өске-даа чадап үнүштерге бүргөткен оймакта лагериның (эргелекчизи эш Төмүр-

Огур) чыскай тикилүүн 16 майгынарнын көөргө дыка чараш. Дыштаныкчы уруглар хүнүң-не эртеңги зарылканы кылгаш, чеменген сөөлүндө чүүл-бүрү оюннарны чорудуп турар.

Уругларын дыштанылганына бүгү-ле таарымчаны тургускан. Лагерины кижиздикчилери С. Алдыноол, В. Сарыглар уругларын дыштанылганын чөп организастан, оларнын бөлүктөр аайы-биле покладатды, Төрөөн чуртунуң бойдус чурумалдары-биле таныштырып турар.

С. МОНГУШ.

ПЕДАГОГИКТИГ ТЕМАЛАРГА БЕСЕДА

Школячыларнын политехниктиг өөредилгезинге өг-бүлениң ролу

Оолдар болгаш уруглар баштайгы дээринде бир-тээ бүүдүрлө талазы-биле чангыс-даа тускай эртемни эки билбес, практиктиг билг болгаш чанчыл-биле таным эвес болган журунда ортумак школаны доозуп тура олар тускай профессия шилип алырда бергедээшкенине бо-ла таваргы берген турарлар. Чоокку үезин ишинде бүгү-ниинин ортумак өөредилгезинче шилчипшиң биле холбаштыр ортумак школа дооскан дыка хөй оолдар болгаш уруглар бүүдүрүлгелерге ажилдары-биле баарлар. Ол чорук өөреникчилерин практиктиг ажил-чорудулгазынче оңа кичээнгей салырын ниини эртемнер школаныңа хууздөп турар.

Политехниктиг өөредилге болза, аныктарга бүүдүрүлгенин эртемниң принциптерин дугайында билгип бээр, школячыларга политехниктиг ажилды чанчылын угадып синирер болгаш оон-биле оларнын профессия шилип алырын чингидир сорудалгыт.

Политехниктиг өөредилге дээр, үлөтүрүн хөй-хөй адырлары-биле бүүдүрүлгө ажиллап турар бүгү-ле машиналар болгаш технологиуту чорудушкуннар биле таныштырар дээр ол эвес. Оон сорулгазы болза, хөй эвес, эки бодол тургаш шилип алган болгаш школячыларны билп алырына зотик объектилерге амгы техниканы болгаш технологиянын ниини принциптерин оларга көргүзер болур.

Политехниктиг өөредилгенин улуг болгаш харысалгалык сорулгазын боттандыраарынын кол ролу флаж-

ка, химия, биология, математика, география, шыймышкын башкыларына хамааржып турар. Ынчаарга, өөреникчилерин эге школага шын кижизиптей тургаш, ажылга өске башкылар-биле эргежок чугула чоок харылаа чок черге, өг-бүле болгаш совет хөй-ниити-биле школаныңа кадды ажилдашылгазга чокка ол сорулганы олар шийтирлеп шыдастар.

Чаа өөредилге материалын башкылар тайылбырлап тургаш, техникага болгаш технологияга бойдустан хоюлдуларын канчаар ажылгаар дугайын чугулавышаан, бүүдүрүлгенин эртемниң принциптерин оларнын-биле кадды көрүп турар физика, химия, биологиянын илдыг кичээлдеринге политехниктиг өөредилгенин үндөзүнери салдынар.

Дыка хөй уруглар школа назы чөтөкөл чораша-ла техникага улуг сокуургалды илеретип эгелей бээр билигдерин болгай: олар хоорайларын күдүмчүлөрүн чоруп чорашын язы-бүрү машиналарнын канчаар ажиллап турарын үр хайгаарлар күрүп чолаачылдан ийикке, трактористтен оон машиназынын тургузуунуң дугайын сонуургап, хөй айтырырларын салып болуурлар. Ынчаарга техниккага уругларнын илдыг сонуургалы анаа-ла боду тытпып келбес, а харын ада-иелернин, улуг акмырларын болгаш утбаларнын, эш-өр-деринин болгаш өскелеринин сазаларын түнелгелде тытпып келир.

Амгы үезин техникказын сонуургалды болгаш мынакшынды хөгжүүргө хамыктын мурунда бүүдүрүлгө боттарынын ажиллап турар машиналарын дугайында ада-и-

Клубтуң ажил планын тургузары

Көдээ клубтар болза, анын, кварталдын болгаш чылдын переспективтиг ажил планын чогадып алган турар жуурлуг. Планын чогадыры дээрге, дириг ажилды көргүзөр, ол чаа инициативаны болгаш улуг организацы ажил херекти негеп турар.

Танды, Каа-Хем районнарын Кочетов, Сосновка, Ильинка, Федорова суурларында көдээ клубтар ажил планын эки тургузуп, планда көрдүнгөн хөмчөгелерин колдуу колхозтарын хөуу ажилдарынче угулган болгаш ону боттандыраары дээр ургүчүлүүн контролон тургузуп турар. Ындыг болза-даа, көдээ клубтуң ажил планын кыларыны дыка хөй көдээ клубтарнын эргелекчилери билбей турар. Бо талазы-биле ажил Барымы-Хемчик, Өвүр, Сүт-Хөл районнарын көдээ клубтарында эки эвес болуп турар. Олар мас-салыг кежээлерин, бөлүмнерин ажилдарын план эзуугаар кылбапн турар. Клубтарнын ажил план чогадырына, ол планын күүседир хөмчөгелерин чорударына районнарын култура килдизинин ажилдакчылары практиктиг дузаламачыларын көргүсөйяй турар.

Көдээ клубтарнын ажил планын чогадырыда бүгү талаарын өөренип көөр болгаш олче активчилерин күжүн организацстаар жуурлуг. Бүгү талазы-биле эки, хынамчалыг кылдынган планын боттандыраары ажилда улуг ужур-дузалыг болгаш ажилчы чюнор ортузуна тайылбыр мас-салыг ажилды калбартырын улуг делгем аргазын бээр.

Көдээ клубтарнын ажилынын планын тус-тус бөлүктөрдиг кылдып тургузарынын чийезин чамдык клубтарнын ажилынын дуржулгазы көргүзүп турар.

Политик-массалыг ажил. Манаа лекциялар, илеткелдер, беседалар болгаш көргүзүлгөр хамааржыр. Оон-биле кадды хана солунары, агитхуудустар, плакаттар кирер. Партиянын болгаш чазактын доктаалдарын таныштыраарын дугайында, делегей байдалынын дугайында, көдээ ажил-агыйнын болгаш култура тургузушкунунуң муриақычыларын дуржулгазын тайылбырлаары дугайында темаларын айтыр. Клубтуң активини кижилгезин-биле фермаларга, бригадаларга, чайлагларга кызыл булунчарын организацстаарын хөмчөгелерин көргүсөйяй турар.

Агро-зоотехниктиг пропаганда. Бо бөлүккө база-ла лекция, илеткелдер, беседалар болгаш бөлүмнер ажилы,

Клуб ажилын экижидер

Улуг-Хем районунуң Маленков аттыг көдээ ажил-агый артелинде клубтун ажилы чорувастан. Клуб эргелекчилерин эш Эремаа ам ийи чык ажилдап турар. Ол бодунуң хүлээлгенин ак-сеткилдиг эвес кылып турар.

Оон күүседип турар ажил хүлээлгези—Шагаан-Армг хоорайже чорун, арагалар, азы оң сураа Хендергеде чоруп турган болулаар.

С. МОНГУШ.

номнар болгаш чуруктар делгелгези, кинолар көргүзерин кингер турар. Мону кылып тургузарда көдээ ажил-агыйнын улам ынай хөгжүдериңи айтыргыларынче угулдары болгаш анаа холбашкан лекцияларнын, илеткелдерин темаларын айтыр. Бо бөлүккө хамаарыштыр муриақычыларнын дуржулгазын, ногаа олуртурунуң чаа аргаларын, тараа култураларын тарылгазын кызса олуртурлай болгаш хана-карактай чорударынын, чайлагларда малды камгап ап турарларын дуржулгаларын, малдын чөм-суурун тургузарынын, олардын болгаш шынааларын ажилдарынын дуржулгазын болгаш өске-даа чүүлдерин кириер. Оон-биле холбаштыр клубка болгаш бригадаларга бойдус-эртемниң болгаш шажынага удур пропагандалы талазы-биле, арыг-шевер талазы-биле лекцияларын номчуруун организацстаар. Културлук дыштанылгаларын, кежээлерин организацстаар. Киноларын чүгө клубтарга эвес, харын көдээ ажил-агый ажилдарын үезинде шөлдерге үндүрер.

Организацтыг болгаш ажил-агыйнын айтыргылары. Хөуу ажилынын турлагарына кызыл булуннар, чорумал библиотекалар организацстаар, шыдыраа, шашка, домино чижектиг чүүлдерин бар болдулар, солунарын самбырага азар болгаш көргүзүп самбыраларын кылыр. Клубтуң делевискериңи ногаанчаларынче хөмчөгелер чорудар. Бөлүмнер ажилы тускай планын ажилдарын чедип алыр. Клубтуң даштынга хүн-бүрү «Бөгүн клубта», «Дарта клубка» деп чаралдарын азар. Оон-биле кадды спорттук хөмчөгелерин боттаандыраар. Спорт шөлдерин организацстаар болгаш дерип кылыр.

Көдээ клубтар ажилдакчылары ажил планын чогадып тургускаш, хөй-ниити организацталарына көргүзөр, оларнын сүмелерин алыр, активтиг болгаш аныктарын хураалдарына баш бурунгаар чугаалайып көөр арганы хандылар жуурлуг. Оон соонда көдээ Советке бадыладып алыр.

Ынчангаш ажил планынын күүселдезин хүн-бүрү контролдап, ында айтыкан хөмчөгелерин чогуур үелеринде күүседир дээр кызымаккай ажилдап, көдээ клубтарже массаны хандылып кириер жуурлуг. Ажил планын чогадыры эң чугула хары-салгалыг ажил деп чүвени утпас херек.

В. КУЛИПАНОВ,

Култура эргелениң клубтун талазы-биле инспектору.

Клуб ажилын экижидер

Ол чангыс катап бо чылдын таскы тарылгазынын үезинде көстүп келген Чангыс удаа агитхуудус үндүрүп кааш, база-ла чиде берген.

Көдээ клубтун ажилын экижидер, оон эргелекчизи эш Эремааны орта ажилдадып, ажилына харысалгалык оон шыңгыны негээр жуурлуг.

В. САНЧАЙ-ООЛ.

ажылды шагдала чорудуп эгелээн. Чижээ, Загорскинин бирги ортумак школанын 5—10 класстарынын 400 өөреникчилеринин ишинден 340 өөреникчилер боттарынын ада-иелеринин ажилдап турар чөрлеринге—МТС-терге, МТМ-нерге, типографияга, заводтун ажилы-бүрү дөхтеринге, демир орук депозунга, телефон станциязынга, электростанцияга, трикотаж фабриказынга чоруп каапканнар.

Ол школанын класс удуртукчузу Г. М. Ивановтун демделеп турары биле алырга, ында көдээ ажил-агыйнын машина тудуунуң заводунга өөреникчилерин чораш эскурсиязын оңа чедишкенин болган. Оон шамповка цехинге ада-иелерин бирээзи, ук цехтин мастери өөреникчилерге станоктарыны тургузуун болгаш оларнын ажилдарынын принциптерин улуг күзөлдөп-биле тайылбырлап көргүскөн. Ол заводтун күүседип турар онаалдазынын оңа байдалдарын ажилчыны шыймышкынардан баштай тайылбырлап көргүскөн, а оон дараазында боду станокка элээн кезек бүүдүргөч чорудушкуну алыр кылдып күүсеткен. Өөреникчилер заводтун ош ышкаш өске-даа цехтеринге чораш.

Өөреникчилер ол бүгүн канчаар даа аажок сонуургап көргөн. Ажилчынарга физиканы, механиканы, химиянын, шыймышкынын үндөзүн бирин билп алырыны кайы хире эргежок чугулазын болгаш херекти экижидеринге олар бодунуң билини кайы хире чөп ажиллап турарын өөреникчилер магадап бүүдүрөөн. Ол чорук чамдык школячыларын өөрдилге кичээлдеринге, бөлүмнер ажилына боттарынын хамаарыгызын өскертти көөрүнчө албадан.

Бичи уругларын эдиртип алгаш, даштыга агарлап чоруп турар үеде оларнын кичээнгей хайгааралын

Столоваяга болган таварылга

Социалисттик көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилери— колхозчу тараачынарын амыдыралы-биле таныжып, оларнын ажилдап турар турлагарына уран-чүүлдүк көргүзүлгелерин кылары-биле национал театры артистери алган даалгазын эзуугаар июнь 23-те Тес-Хемниц Самагалдай суурунче чорупкан. Элээн хөй шактар ишинде орукка үр чоруп келген чолаачы-даа, артистер-даа район төвүнүң столоваязы хагдалыкта барып чеменгенш, суурун чурттакчыларынга оюнуң барнаа болур-дур деп, далажып чөрөөннар. Олар күзелин эзуугаар суурга келген дорашна баштай столоваяга келгенер.

Далажып чораш артистер столоваянын эжини тырткылап, ийи—үш соктагылаан. Шимээн чок болган. Чолаачы сонга караанче кылашты бергеш, столоваяда халаттын ийи уругтун чугаалайы олурганын оңа чөм кылып черниң шалазынын кырында бир уругтун шөйлү берген чытканын көрүп кааш:

—Кажан ажилдаар силер?—дээр. Чугаалайы олурган уруглардан.

—Душтеки чөм үезинде хөй шаж ажилдаан бис, ам столоваяны ажитпаса бис—деп каржызы сургей харылаан. Ол кежээни артистер шажынды хары-биле эрттирип каан.

Оон дараазында бир хун столоваяга элээн хөй чеменникчилер столдарда олурупкан, чагыткан чеменниг келирин манап, ажилче далажып олурганилар. А чөм дажыкчылары чеменникчилерге эвес, харын бир-ле чүвеже далажып турганилар. Элээн минуталар эрткенде кара сумкалар туткан ийи кизи райпо даргазынын хүлээлгезин күүседип турар эш Намзынын үделгези-биле кирип келгенер.

Столоваянын ажилдакчылары ол улусту эң-не эзелек болгаш културлук аажы чача-биле арыг столча чалааш!

—Күзөңнерин чагып болур силер—деп мындыг.

Сумкалыг аалчылар-биле коча

столда олурган бир эштен:—А мен чагырымыга, чүгө чөм чок деп харыладынар—деп, шугудайп айттырган. База бир кизи олура:—шажына аат болду! Силерни чежеге чедир манаар кизи ооор мен—деп, столоваянын эжинче көре-аарак айттыркан. Келген сумкалыг аалчыларнын аразында каддыр хавактыг, хөрлүг, аалчы чеменникчилерге турлүү аажок кылдыр «кижи боскунче ажи бердичер» дээр хөвир-биле шыңгы көгөн. А чөм дажыкчыларын оңерген «эш Волховидский-дир, овар-ныдар» дээрин кылдыр чеменникчилерге дүндүйтүр көргөш:—Бо дээрге, областын садыг килдизинден келген бистин даргаларымыс-тыр. Оларнын ээлчег чокка чөмгерге хүлээлгелги улус бис—дээр, Волховидский чеменнип алгыже, харын үнүп чоругу же чедир кымын-даа чөмгербээрнер.

Областыг садыг килдизинин эргелекчизи эш Волховидский, райпо даргазы эш Намзын олар чүгө хүлээлгенин ада-биле чула чеменнип алгаш, а столовая—чеменникчилерин негелдезин кайы хире хандырып турарын, ында чүү чөм чөтпей турар деп чүвени сонуургап көрбей, анаа-ла байырлашкан чорупканилар. Оон чылдаганынан столоваянын ажилдакчылары чеменникчилерин чүгө хандырыбай турар эвес, харын ажил шагын барымдаалавас, чеменникчилерге каржы, ажилга хары-сылга чок болуп турар. Июнь 24-те, толдаргайлаарга, эш Волховидский биле Намзын оларнын соон дарый, бир чеменникчиге 400 грамм хлеб орнунга 400 грамм арага, база бир чеменникчиге мун бээр тургаш, пироги эккелген. А бир чеменникчиге шүүт чөмгербей барган.

Эш Волховидский биле райпо даргазы эш Намзын олар хөй-ниинин чеменнилге чөрлеринге келгенде, чүгө хүндүлүк чеменникчилер эвес, харын ол чөрлерин амыдыралы-биле таныжып, бар чөтөстөрүн чайладыр дээр демисежир жуурлуг.

Н. ӨЛЗЕЙ-ООЛ.

Чоннуң негелдезин хандырза чогуур

Чөөн-Хемчик районунуң чамдык колхозтарында кино көргүзүлгези куду денелде туруп турар. Чижээ, Чыргакыда Калинин аттыг колхозка май айлан бээр чангыс-даа катап кино үмезен. База ол ышкаш Хорум-Даг сумузунга, Чыраа-Бажык кино көргүзүлгези үзүктөйяй турар. Арай деп бир чөм бергенде механиктер кинону четче үндүрбес, мо-

тор, аппарат үрелген экран чок деп чылдагааннар каакш дедир район-че чоруп баар чоруктар эвээш эвес. Сумуларда, колхозтарда кино көргүзүлгери шаж мынчаар багай чорутурда райкугсомонун, култура килдизини кандык-даа хөмчөг албайн өтөжиң олурарын шын эвес болуп турар.

С. ШАНЦЫ.

Парлатынмаан чагааларнын изи-биле

Каа-Хем районунуң Ильинка суурун чурттакчылары болгаш «Большевик», «Тиллелге» колхозтарын кежигүнери каш чылдарын иштинде областын национал театрынын артистерин оон көргүзүлгелерин көрбөй келген деп көдээ бичикчилерин чоруткан чагаазын «Шын» солун редакциясы алгаш, көрүкчүлерин негелдезин дарый хандыраары-биле областын култура эргелелинче мездээлээр.

Каа-Хем районунуң бүгү колхозтарынчери концерт-экстрада бюрзунуң артисттери аттганып чорупкан болгаш областын национал театрынын артисттери бо чылдын август айда Каа-Хем районунуң бүгү колхозтарына, суураарына боттарынын оюн күргүзүлгери-биле барган турар деп областын култура эргелелинден эш К. Аракчаа диднаткан.

язы-бүрү машиналарын ажилдап турарынче угулдары херек. Чижээ, хоорайга болза, оларга кудумчулар асфальтылап турар машиналарын, туудуларда көдүртүр краннарнын канчаар ажилдап турарын көргүзүп болур, а көдээге болза, оларга көдээ ажил-агый машиналарын көргүзүп болур.

Биче болгаш ортумак школа назым уругларга, ол черин оңа байдалын өөренип тургаш, ында бар турар фабрикаларын, заводтарын, өске-даа бүүдүлгө чөрлеринин техникказы-биле таныштырар соругалап эскурсияларын организацстаар болур. Чижээ, оларнын-биле чаа туруп турар бажынын тудуг шөлүгө, колхозтар ховуларына, мал фермаларына, мастерскаяларга барып болур.

Бир школаның өөреникчилеринин ада-иелери чуртталга бажынын тудуг шөлүгө эскурсия чоруткан. Ол тудуг шөлүгү аягы-агыг чуртталгына уруглар элээн үр үезин ишинде чоруп турган бажынын дөжөөн канчаар зтеп салырын, тудуг экидилерин канчаар белеткеп кылырын, хөй казы бажынын ханаларын канчаар салып үндүрерин хайгаарал көргөннер. Ада-иелерин бирээзи ол эскурсиянын түнелин үндүрүп тура өөреникчилер-биле беседазына тудуг хөргөзөйяй шыймышкынын номчу билеринин практиктиг мергежиленин язы-бүрү чөпөк херекселдерин болгаш тудуг механизмирин: экскаваторларын көдүртүр краннарын болгаш өскелерин ажиллап билеринин ужу-дузанын оңа чугулап айткан. Ол тудуг ажилы химия, физика, математика дээр ышкаш ыдыг эртемниң чедишкенин хөргөш даянып турар деп өөреникчилерге чагып чугаалаан.

Уругларын политехниктиг билин алдыларына оларнын-биле кадды ян-

сы-бүрү үлөтүр болгаш көдээ ажил-агый делегелеринге баар чорук, техниканың үлөтүр болгаш көдээ ажил-агый бүүдүрүлгенин айттыргыларын талазы-биле эртемни номнарнын өг-бүлөгө номчулгага ажилдаары улуг ужу-дузалыг болур. Ол сорулга-биле шаж ыдыг номнардан бажыга бичи библиотеккалы болуру, оларнын эң-не сонуурганчы кадды ыткыр номчааш, ында чугаалап турар айттыргыларын уруглар-биле кадды чугаалайып чорукту организацстаары кончук ажыкты.

Уругларнын техникага сонуургалын хөгжүдөр төлээде, өг-бүлөгө ол ышкаш оюнарнын

ССРЭ-де атомнуг энергияга баштайгы үлетпүр электри станциязын ажыглалга кииргенинге холбаштыр

ВАРШАВА. Польша Улус Республикасында хөй нийтизи СССР-де атомнуг энергияга баштайгы үлетпүр электри станциязын ажыглалга кииргени дугайында дындагы улулгонуургал-биле уткуп алган.

Солуннар бодуну чүүдлерин болгаш хөй санны чагааларын ол болуушкунга холбаштыр турар. «1954 чылдын июль 27» деп чүүдүнде «Трибуна люду» солунуң бижип турары болза:

Бистер ол хуну сактып алыр бис. Ол дээр, оон ужур-дузанын кижжи ам чедир билеп алыр бисин берге ол хире улуг үлетпүр болгаш техниктиг революцияның эгези кылдыр көрдүрер апар. Үлетпүр сурулгаларына ажыгалтынып кирген атомнуг энергия кижжи төрөлгениниң төөгүзүндө бирле дугаарында дайында, уузкап чок кылышкына, өлүмгө эвес, а кижиге бараан болуп эгеледи.

Делегейде эң-не мурнакчы совет социализм эртем болгаш техника бодунг төөгүдүг тилелгени чедип алды.

Совет эртемниң болгаш техниканы бодунг чедилгени болза, чүс-чүс миллион кижилерге дүүрүзүннүн үнер дөзү болуп турар ол күштү кижинин бодунга бараан болур күш кылдыр хуулдуруп болур деп чүвени бүгү кижжи төрөлгенине көргүзүп турар деп солун үргүлчүлөп турар. Ону чедип алыр төлөздө, массалык-биле уузкап чок кылырынын чөпсөн ажылаула дугайында бүгү улуг күрүнелер бадтыккалдыр хүдөлгени буттарына алын дээш демиселди күштөдирер херек. Ол демиселди дозунгузу ам мындак болур: атомнуг энергияны—кижиге бараан болдурар, амдыралга бараан болдурар.

ПРАГА. «Руде право», «Обрана лиду», «Прага» болгаш өске-даа топ солуннар июль 2-де үнгөн номерлериниң мурнуку чүүдлерин Совет Эвилелинде баштайгы атомнуг электри станциязын ажыглалга кииргени дугайында дындагы холбаштыр турар.

Атомнуг энергияга баштайгы үлетпүр электри станциязын ажыглалга кииргени дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дындагы совет социализм эртемниң, делегейде эң-не депшилгелиг эртемниң

көзүлдүр-ле артык күштүн маргыладарында аргажок кылдыр база катап бузуредир көргүзүп турар деп «Руде право» бижип турар.

Бүгү делегейниң кижилери ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дындагы номчуп көргөш, Совет Эвилели бүгү-ле чүвени тайбынын быжылаарына кылып турар болгаш ол улуг күрүнениң сөстери-биле ажил-херектериниң аразында чаңгыс-даа каржып турар чүве чок дээринге база катап бузуредир аргады чок.

Совет кижиниң холдарында атомнуг энергия тайбың сурулгага бараан болуп турар дугайында дындагы чехословак улус улуг өрүшкү-биле уткуп алган деп «Руде право» бижип турар.

БУХАРЕСТ. «Скынтея» солун Румын Улус Республикасынын эртемнер Академиязынн корреспондент кижини Валер Новакунуң чүүдүлүң паралап үндүргөн. Атомнуг энергияга электри станциязын тургузарынын нарнын техниктиг айтырыын ССРЭ-де эртемденер болгаш инженерлер шиптирилээнин бүгү кижжи төрөлгөт өөрүшкү-биле дынаап билген деп ол чүүдө чугаалап турар. Ол болза, күш-ажылдык бедиң бүдүрүчүлүүн чедип алырынга, бүдүрүлгени калбаа-биле механикастаарына болгаш автоматизастаарына, чүүдүрү продукттарыны забекшилий чедип алырынга канчаар-даа аажок улуг перспективаларны ажыдып берип турар атомнуг энергияны тайбың ажылаарынын орунда бурунгаар чугула базым болур. Атомнуг энергия кижиге бараан болур кылдыр тургустунган. Социализм чуртувун хаязында коммунизмниң херелдери улам-на чырык тодазы-биле чуртунуң кеступ турар.

«Ромыния либер» солун мурнуку чүүдүлдө Совет Эвилелинге дөмөйлээр, АКШ-та атомнуг энергияны хөгжүлдесин чүглө шерип сурулгаларына чагырып турар деп бижип турар.

СОФИЯ. «Отечествен фронт» солун июль 2-де үнгөн номеринге мында деп бижээ: Ам бистер мында деп чугаалап болур бис: ийе, бистин чүс чылымыс атомнуг чүс чылы болду! Чүге дээр, атомнуг бомба бар болганда эвес, а атомнуг электри станциязы бар апарганы-биле ий-

ды! Атомнуг бомбаның төрөөн чурту империалистиг Америка, а атомнуг чырыктын төрөөн чурту—Совет Эвилели деп төөгү чөптүү-биле бижип каар.

Совет Эвилели база-ла атомнуг чөпсөктүг, мынд болзажок ону хоругдаар дугайында дугуржуганы кылдыр деп ол барынын талакы күрүнелерге каш чылдарын дургузунда саналдап келген. Барынын талакы күрүнелер ол саналды хүлээп албай келген болгаш ам-даа хүлээвейн турар. Атомнуг энергияны тайбың сурулгаларга ажылаарынын талазы-биле баштайгы болгаш караңгыс базым Совет Эвилелинде кылдынганын бүгү делегей көрүп тур.

Ол станцияны ажыглалга киирген чорук атомнуг энергияны кижжи төрөлгениниң депшилгезинин чүглө тайбың сурулгаларына ажылаары дээш артык дидим демиселче бүгү делегейде миллион-миллион угаанарны болгаш чүректерин шимчедип, оларны чалгынандырдып турзу,—деп солун бижип турар.

БУДАПЕШТ. «Сабад неп» солун «Советтик тайбың атомнуг тургузуушкуну» деп чүүдүлдө, баштайгы атомнуг электри станциязын ажылаага киирген чорук бүдүрүчкү күштерин хөгжүлдесинин төөгүзүндө кижжи төрөлгениниң төөгүзүндө чугула болуушкун болур деп бижип турар. Совет атомнуг электри станциязы—бойдустан күштерин тилеп алган кижиниң улуг тилелгези, атомнуг энергияны тайбың сурулгаларга херек кырында ажылаарынын шиптирилгени базымдыр деп солун бижип турар. Ооң төөгүдүг ужур-дузаны мында.

Атомнуг энергияны чажыды ажыгына берген өйдөн эгелээш-ле Совет Эвилели ону тайбың сурулгаларга ажылаарыне чүткүп турда, Американың Каттышкан Штаттары мындак эвес, а харын бүгү-ле күштерин атомнуг энергияны дузаны-биле амылыг амытанарны болгаш кижини күш-ажылынын бүдүрүп каан чүүдүлери канчап-ла массалык хөй-биле уузкап чок кылыр аргалды болдурарыне угландырып турар.

(СЭТА).

Албаниянын кадык кани алаалын органиастаарына совет эмчилериниң дузаламчызы

ТИРАНА. Кадык камгалалынын талазы-биле совет эмчилер албания улуска улуг дузаламчыны көргүзүп турар.

Кадык камгалал министринең орадакчызы Вера Поляни СЭТА-ның корреспондентизинге, 1947 чылдан бээр көргүзүп турар ол дузаламчы хоорайларның болгаш көдөзүнчү ажылчы чоннарының эмнеге хандырталганын эде тургузар болгаш экижи-дөр арганы берген деп дынаткан.

Албания медицина ажылдакчылары эмнезеринин болгаш профилактиканың талазы-биле совет медицинаны дуржулгазын практикага өөренип ал турар. Совет эмчилерин арга-сөмези болгаш дузаламчы-биле бактериология база клиниктиг лабораторияларны тургускан. Тиранида госпитальдиң чанында хирургтуг салбыры эде органиастаар, чурттуң кол эмнегелеринде хирургтуг салбырларны болгаш ол ышкаш хан консервациязын тургускан.

Моон мурнунда багай тургустунган ийке азы шуут чок турган профилактиканы органиастаарына совет эмчилериниң көргүскен дузаламчызы онза үнелиг.

(СЭТА).

Металлургия болгаш машина тудуушкунунг ажылчы чоннарының II делегей конференциязы

ВЕНА. Июль 3-те Венага, металлургия болгаш машина тудуушкунунг үлетпүрүнүң ажылчы чоннарының II делегей конференциязы ажылган. Конференцияның ажылында 30 чурттардан келген 250 ажыл-төлээр болгаш аалчылар кирип турар. Дыкка хөй төлээр болгаш аалчылар болза, металлургия болгаш машина тудуушкунунг үлетпүрүнүң ажылчы чоннарының профвилелдериниң (профвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының бүдүрүлгө кылдызы) улустар аразының каттыжышкынын кижжигу эвес болуп турар профвилел органиастаары төлээлөп турарлар.

Конференцияның хүн айтырымы бадыйлаан соонда, профвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының чингиле секретары Луи Сайян төлээрлерге байыр чедирген.

Улустар аразының каттыжышкынының ажыл-чорудулганының дугайында, металлургия болгаш машина тудуушкунунг үлетпүрүнүң ажылчы чоннарының демиселиниң болгаш чаңгыс ээни быжылаарының дугайында илеткелди улустар аразының каттыжышкынының чингиле секретары Жүрден кылган. Капиталистиг чурттарының металлургия болгаш машина тудуушкунунг үлетпүрүнүң ажылчы чоннарының байдалының дугайын ол толгаргай чугаалаан.

Жүрден металлургия болгаш машина тудуушкунунг хөдөлгениниң чангыс ээни күштөлдиреринче угланган элээн саналдарны кириген. Ылангыя, хөмүр даштың болгаш каның европа каттыжышкынынга удуур «демиселдиң недеязы» бо чылдын төчүзүндө органиастаары ол саналдаан.

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республикада шахтёр хүнү

БЕРЛИН. Июль 3-те Карл-Маркс-Штадте культура ордузунга ГДР-ниң шахтёр хүнүнүң дугайында дажыларның байырлыг хуралы болган. ГДР-ниң күш-ажыл маалдылары, бүдүрүлгениң активистери, рационализаторлары, хөмүр даш үлетпүрүнүң инженерлери, техниктери ол хуралга олурушканнар. Оон ыңай ГДР-ниң президентиниң хүдөлгениниң күүседип турар, улус папатазының даргазы Иоганнес Дикман, ГДР-ниң премьер-министринең Отто Гротеволь болгаш аар үлетпүрүнүң министри Фриц Зельман, а ол ышкаш ГДР-ниң чазаның чанында элчин болгаш төлээ черлериниң төлээлекчилери, Барынын Германиядан, Чехословакиядан, Румыниядан, Франциядан дажылар төлээлери база анаа олурушкан.

Хуралга чүве чугаалаан премьер-министр Отто Гротеволь республиканың хөмүр даш үлетпүрүндө чедип алдырган чедилгениниң демделеп, дажыларның мурнунда турар сурулгаларны чугаалаан. Немецтериниң аразында дугуржулга чедип алыр дээш чангыс аай, тайбынга мынакшылдыг, демократтыг болгаш хамаарышпас Германияны тургузар дээш улам идепкейиг демиселдеринге бүгү дажыларны, ылангыя Барынын Германияны дажыларын Отто Гротеволь түнелинде кыйгырган.

Хуралга ГДР-ниң эң эки ажылчыларын, дажыларын «ГДР-ниң хүндүлүг шактөру» деп хүндүлүг ат-биле демделгези.

(СЭТА).

Азияның улустарының улуг эп-сеткил каттыштырылгасы

ПХЕНЬЯН. КУР-нуң Күрүнениң административтиг чөвүлелиниң премьер-министр Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лайн Индияның премьер-министрине Неру-биле болгаш Бирманың премьер-министрине Нур-биле найыраалдыг чугаалажышкынарының дугайында медээлерин КУР-ның хөй нийтизи улуг көдүрүшкүн-биле уткаан.

Июль 2-де «Минчжоу Чосон» солун «Азияның улустарының улуг эп-сеткил каттыштырылгасы» деп чүүдү бижээ. Ол чүүдө чугаалап турары: Премьер Неру-биле болгаш премьер У Нур-биле Чжоу Энь-лайн чугаалажышкынары улустар аразының дүшүрүлгү чоруктары чымчадырынга база Азияга болгаш бүгү делегейге тайбынын камгалаарына улуг ужур-дузаны болуп турар.

АКШ-тың чагырыкчы бөдүктөрү Азияга, ылангыя Мурауу-Чөөн Азияга агрессти шерип эвилелдин тургузар дээр агрессти политиказына хамаарыштыр ол солунуң бижип турары:

Мындак байдалдарда Азияның улустарынын, бирги ээлчегде бот-

боттарының аразында кызыгаарлажып турар чурттарының улустарының найыраалы болгаш эп-сеткил каттыштырылгасы кайгамчык улуг ужур-дузаны болуп бар чыдар. Кыдаттын Индияның болгаш Бирманың улустарының аразында найыраалды быжылаары Азияга тайбыны болгаш аймыл чок чорукту быжылаарының херезинге улуг салышкынын киирер чингизин чок. КУР-нуң, Индияның болгаш Бирманың аразында найыраалды харылаалар ийи системаларның тайбын кожа-хелбээ туруп болурунуң үлгергенин бүгү улустарга көргүспүшпез, ийи системаларының аразында дайынның чайлаш чогуң суртаалдап турар дайын кысыкчыларына удуур күштүг согушкун болур. Чер бөмбүрээниң чоңунуң чартык кезинден хөйү болуп турар Азияның улустарынын оттурган эп-сеткил каттыштырылгасы чүглө Азияга тайбынын болгаш аймыл чок чорукту камгалаар эвес, харын бүгү-делегейге тайбынын болгаш аймыл чок чорукту быжылаарының херезинге база улуг салышкынын киирер.

(СЭТА).

Даллестин радиога чугаазы

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-тың күрүне секретары Даллестин радиога чүве чугаалаан. Гватемаланың хоойлу Эугуар тургустунган казаан дүжүргөш ол чуртка «Юнайтед фрут кампанияны» нүрү-биле америк империалистирниң кара-таразында аажылаар чоруну катап тургузар сурулга-биле Каттышкан Штаттарының чагырыкчы бөдүктөрүнүн Гватемалага удуур органиастаан болгаш боттандырган интервенциязын ол болчуп агартырын оралдашкан.

Интервенцирнин отрядтарының баштыңызы америк агент Армастың интервенциязын болгаш кем-буруулуг үлгүледишкенин Даллестин Гватемалада хамаатыны дайыны кылдыр мегелеп нүгүлдээрин оралдажып турган.

Совет Эвилели Гватемаланың иштики херектеринге кирип турган дээр язылыг нүгүлдү бадтыкавышаан, Совет Эвилелинге удуур үлгезин чок холту Даллестин чучулуур турган.

Мурнунда президент турган Арбенстиң чазаның Гватемалага чорут

кан демократтыг чартылгаларының дугайында Даллестин онза көөр хөвч чок чорун илередиң чугаалаан, гватемаланың коммунистер «социал-хандырлыга органиастаары тергилеп турган болгаш аграр реформазын чорудуп турганнар» деп оларны ол буруудайп турган.

Гватемалада америк монополистерниң дарланынга удуур чүглө коммунистер эвес, а харын бүгү гватемала улус демиселжип турганы болгаш ол латиноамерик чурттарының хөй нийтизиниң деткимчесин ап турганы бүгү делегейге билдингир турбуже Даллестин ону нүгүлдээш.

Гватемалада шургулп киришкенин болза, чоокта чаа Каракаска болуп эрткен ону панамерикан конференцияны шиптирлери-биле шуут холбашкан дээрин Даллестин бодунуң чугаазында тода билдиндирген. «Каракаска конференциязы болушкуннарың чыстеп үнерин дүргөдеткен»—деп ол меделгези.

(СЭТА).

Гватемалада болушкуннар

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизин Сан-Сальвадордан дындактынын Эугуар алдыга, Гватемаланың хунтазының баштыны Монсон биле интервенцир отрядтарының баштыны Кастильо Армас дугуржуушкун кылып алганын, анаа үндезлээш Монсон бети дээр-ле 15 хүннерин дугузунда Гватемаланың президентизи болур. Дугуржулга Сальвадор президентизиниң ордунда июль 2-де эртен эрте чедип алдыган. Корреспондентиниң сөстери-биле алырга «чөвүлечки» болуп хөдөлип турган Гватемалада америк элчин Парифуа анаа олурушкан.

Ук дугуржулга Монсон баштаан үш кижжи составтаг чазакты тургу-

зарын көрүп турар. Ында Кастильо Армас болгаш президент Арбенсти дүжүргениниң соонда эрге-чагырга кирген бириг хунтаны баштаан полковник Диас кирип турар.

Ассоциейтед Пресс агентилелиниң корреспондентизин Гватемала коорайдан дындадып турарын Эугуар алдыга, Гватемаланың язы-буру кезектеринде хунтага удуур ажылчынары болгаш тараачынарының тура-халыкшыны эгелээш. Тура халыкшынарга удуур демиселжир төлөдө Гватемаланың армиязы болгаш полициязы «четир курлавырлары чок деп минип турарын» корреспондент дындакты.

(СЭТА).

Харысалгалыг редакторунуң орадакчызы М. Н. ЛЮНДУП.

АДА-ИЕЛЕР!

Бодунарның уругларыңарга кичээнге ийги болуңар!

Уругларын боостта, баш аарың болгаш температуразы улгадыр, шагзыраар, аакталыр чоруктары тыптып келгенде Эмчиге дораан-на чедириңер!

Уругларын халдавырлыг аарылары мынчар тыптып болур: скарлатина (боостта аары), дифтерия, воспаление легки (өкпениң дегдириниң), дизентерия (ижин аары) болгаш өске-даа аарылар тыптырдан, иччанга ол аарылардан уругларын камгалаңар.

Тыва областың санитар-чырыдышкыны Бажмыны.

(СЭТА).

ХЕРЭЭЖЕНЕРНИНГ БУГУ-GERMAN КОНГРЕЗИ

БЕРЛИН. Июль 2-де Берлинге херээженерниң бешки бүгү-герман конгресси бодунуң ажылын дооскан. Конгресс тайбың болгаш Германияның чаңгыс-айы дээш, немец херээженерниң болгаш оларның ажы-талуңуң аас-кежиктиг келир үези дээш демиселдиң айтыргаларын чугаалашкан. Делегейдиң бирги болгаш ийги дайыннарының үелерине немес херээженериниң, нелериниң чурттал эрттирген бүгү хиличчек чоуланнарнын герман милитаризм экел турган деп чүвени конгреске чаңгыс үн-биле хүлээп алган резолюцияда шыйып демделгези.

Герман Демократтыг Республикада херээженерниң эдилеп турары ышкаш, бүгү демократтыг эргелерин Барынын Германияны херээженеринге тыпырының дугайында негелден резолюцияны тускай кезээнде айткан.

Германияны херээженериниң демократтыг эвилелинин бирги даргазы Ильза Тиллеңиң саналы-биле конгресстиң кирчикчилери тайбың, чаңгыс-ай чорук, дең эрге дээш херээженерниң Бүгү-герман Чөвүлелин соонга, Германияны ийи кезектериниң херээженерниң төлээ-

лекчилери кирген ол Чөвүлд конгрессти шиптирлери боттаандыры дээш немец херээженерниң демиселин удуурту ужурул.

Конгресс ол ышкаш Германияны херээженерниң Демократтыг Эвилелиниң Топ баштаар чериниң чаа составын соонга.

Херээженерниң бешки бүгү-герман конгресси тайбың болгаш Германияны чаңгыс-айы дээш бүгү немец улус-биле кады демиселжирине немес херээжен патриоттарын шиптирлинниң илерели болган.

(СЭТА).

Шкоолаларның политехниктиг өөрөдилгезинге өг-бүлениң ролу

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында) Политехниктиг өөрөдилгениң сурулгалары-биле холбаштыр ам үеле өөреникчилерин талазында амдыралга херелетнер машиналарны болгаш приборларны өөренириниң талазы-биле бажыңа практиктиг даалгаларны күөседир, олар боттары язы-буру приборларны кылып билери, бажың иштинин, садтың, огородтун үнүштериниң болгаш азырал дириг амытанарның талазы-биле хайгааралдарны болгаш дуржулгаларны чорудары, бажыңа, садка азы бажың чанында огородка практиктиг ажилдарны, күөседирин улуг ужур-дузаны сурулга болуп турар.

күш-ажылды органиастап тургаш школа болза, оон-биле өөреникчилериниң кичээлдерге алган билини болгаш практиктиг чаңчылдарын быжылаар, оларны күш-ажылга ынак, бот-боттарына эштиң дузалажылыгын көргүсчүр, күш-ажылчы болгаш хөй-ниитиниң өнчүзүн коммунистиг эзу-биле көөр, бодунуң социалистиг Төрөөн чуртунга бердинген болуру дээр ышкаш мынд моральдыг шынарларга кижизидер сурулганы боттаандырар турар.

Шкоолаларның хөй-ниитиге ажыктыг күш-ажылды хөгжүдериң херээңче бир эвес ада-иелер чогуур кичээлгенин салыр, даалгаларны шилип алырынга болгаш күөседиринге уругларга сумелээр, оларны хөй-ниитиге ажыктыг күш-ажылга эргежок чугула чөпсөк-херекселдер болгаш литературалар тып алырынга деткимче көргүзөр болза, ол чугула херекке өг-бүлө улуг дузаны көргүзүп болур.

Приборларны, макеттерин, модельдерин, уруглар бажыңа белеткеп кылып алыр аргалыг кылыр төлөздө, өг-бүлөгө школаның күш-ажыл болуңу тургузуп бээрди дыкка ажыкты болур. Уругларныкык болгаш демир аймаа-биле ажилдарында доктаамал булунчугашты казанак ишинге азы сери адаанга органиастап болур болгаш анаа оларныкык илдиг ажил күөседиринге эргежок чугула чөпсөк херекселдерни тускай стол кырыңа салып бээр херек, а

бир эвес мындыг булуңчугаш тургузар арга чок болза, оларга бажың иштинге азы коридорга чүглө ажилдаар шаптарында ажилдаар мындыг тускай чери айтыр бээр херек.

Үнүштер болгаш дириг амытаннар-биле дуржулгалар чорударына уруглар бажыңа амылыг бойдустан булуңчугаштыг болуру чугула. Брээл иштиниң үнүштерин хайгаарларына болгаш оларны дугайында сагыш салырынга уругларны чаңчыдыр өөредир херек. Ол үнүштерден аңгыда, бажың иштиниң амылыг бойдустан булуңчугаш куштар болгаш балыктар база үрүмек дириг араатанарнык клеткаларын тургускан аквариум болгаш террариум база туруп болур.

Физика, химия, математика, биология кичээлдеринге алган билини болгаш практиктик мергезилдерин шкоолалар улам быжылап ханылатсын дээш уругларны өг-бүлениң ажил-амыдары күш-ажылга үргүлү кириштирип чаңчыктарар, оларны өг иштиниң техниказының тургузуун болгаш оларны ажылаарны билер, чижээ, электрилитканың, электривилериниң болгаш өске-даа ол чижектиг чүүдлериниң нарын эвес септелгени кылып билер кылдыр өөредир чугула.

Уругларны политехниктиг нийти билини алдыларыңче, оларныкык практиктик мергезилиң ханыладарыңче угландырган бо бүгү ажылды ада-иелер башкылар-биле чокко харылдаалыг чорудар ужурул. Политехниктиг өөрөдилгениң сурулгаларын боттаандырынга школага дузаламчы мычаарда онза үнелиг болур.

Т. САВИЧ, педагогика эртемнирнин кандидаты.